

Выводи. В роботі пропонується алгоритм управління прибутком новим продуктом на ранніх стадіях життєвого циклу продукту. Дальніших досліджень потребує методичне забезпечення, а також розробка і удосконалення інструментів управління прибутком новими продуктами.

Література

1. Кокурин Д. И. Инновационная деятельность / Кокурин Д. И. – М. : Экзамен, 2001. – 576 с.
2. Денисенко М. П. Проблеми й перспективи розвитку інноваційної економіки України / М. П. Денисенко // Вісник КНУТД. – 2007. – № 5. – С. 215–221.
3. Никифоров А. Національна інноваційна система: Вибір України / А. Никифоров // Економіст. – 2005. – № 12 – 35-37 с.
4. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : [навч. посібник] / Краснокутська Н. С. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.

Надійшла 03.03.2011

УДК 330.341.1

В. Б. СМОЛІНСЬКИЙ
Львівський національний аграрний університет

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Здійснено оцінку сучасного стану аграрної сфери економіки України. Охарактеризовано особливості інноваційної діяльності підприємств в аграрній сфері держави. Особливий акцент поставлено на проблемах фінансування інновацій у виробничий процес аграрних підприємств.

The present-day situation of agrarian sphere of Ukrainian economic is estimated. Particularities of innovation activity of agrarian enterprises are characterized. Special emphasis of problems of innovation financial process of agrarian enterprises producing is done.

Ключові слова: інновація, інноваційна діяльність, аграрна сфера, аграрні підприємства, фінансування.

Вступ. На початку реформування аграрна сфера економіки держави відповідала критеріям індустріального розвитку, проте на сьогодні їй притаманний критичний стан забезпечення матеріально-технічною базою, низький рівень фінансування та занепад галузі в цілому. Значне скорочення кількості сільськогосподарської техніки, її відсутній фізичний та моральний знос негативно впливають на продуктивність і ефективність використання землі й трудових ресурсів. Порушуються існуючі і не впроваджуються новітні технології вирощування сільськогосподарських культур, розширюються площі необроблюваних земель. Неможливість проводити необхідні технологічні операції в оптимальні агротехнічні строки спричиняє великі втрати врожаю.

В таких умовах важко вести мову про інноваційний розвиток підприємств аграрної сфери. Разом з тим, аграрний сектор економіки держави потенційно є високорентабельним та привабливим для вкладання інвестицій у його розвиток. Тому в умовах перебудови економіки України на ринкових засадах господарювання слід застосовувати кращі надбання науково-технічного прогресу у всіх галузях народного господарства, в тому числі і в аграрній сфері. Через те інноваційна складова розвитку аграрних підприємств вимагає посиленої уваги науковців та політиків держави у напрямі покращення результативності господарювання суб'єктів та підвищення рівня їх конкурентоспроможності на ринку.

Усвідомлення значимості інноваційних перетворень на сучасному етапі розвитку України привертає до даної проблеми інтерес багатьох науковців: В.А. Бабенко [1], О.І. Волкова, А.П. Гречана, М.П. Денисенка, [2], М. Зубця [3], М.Ю. Коденської [4], В.І. Покотилової [7], П.Т. Саблука [3], С.В. Сирцевої [9], С.О. Тивончука [3] та багатьох інших. Дослідження цих вчених присвячені теоретичним проблемам функціонування вітчизняних підприємств, аналізу соціально-економічних умов їх діяльності та пошуку шляхів підвищення їх інноваційної активності. Проте все ж багато залишається нерозкритих питань, які стосуються розвитку аграрних підприємств на інноваційній основі, що визначає актуальність досліджень цього напрямку.

Виходячи із потреби дослідження інноваційного розвитку галузей економіки, метою статті є аналіз функціонування аграрної сфери економіки держави та визначення особливостей інноваційної діяльності її суб'єктів, а завданням статті – пошук шляхів покращення впровадження інновацій у діяльності аграрних товаровиробників.

Основний розділ. Аграрна сфера економіки є сировинною базою для функціонування багатьох інших галузей народного господарства держави, тому важливо, щоб функціонування аграрних товаровиробників відбувалося на належному рівні, передбачаючи не лише просте, але й розширене відтворення. Проте в умовах реформування аграрної сфери економіки України відбувся значний спад

основних показників виробничої діяльності сільськогосподарських виробників. Так, валове виробництво сільськогосподарської продукції в Україні протягом 1990-2008 рр. зменшилося в 1,6 рази і найбільше зниження відбулось у суспільному секторі – відповідно у 2,9 рази. Економічна ефективність сільськогосподарського виробництва є незадовільною. Так, у 2008 році рентабельність цієї сфери економіки зменшилась порівняно з 2007 роком на 23 відсоткових пункти і становила близько 2,5%. Норма прибутку на вкладений у сільське господарство капітал навіть у найбільш сприятливому для господарювання 2007 році дорівнювала 3,1%, тоді як в середньому по економіці країни вона становила 10,9% [6, с. 4].

Для подолання існуючих проблем і виведення сільськогосподарського виробництва України на шлях сталого розвитку необхідно впроваджувати стратегію інноваційно-випереджувального, а не сировинного розвитку, що переконливо доводить світовий досвід. Саме тому Державною цільовою програмою розвитку українського села на період до 2015 року (затверджена постановою Кабінету Міністрів України № 1158 від 19.09.2007 р.) була поставлена задача формування інвестиційно-інноваційної моделі розвитку аграрного сектора економіки на основі глибокої інформатизації й адаптації до чільних міжнародних стандартів [10].

Інноваційна діяльність як комплексний системний вид наукової діяльності направлена на створення, використання й поширення нововведень з метою підвищення науково-технічного рівня виробництва, ефективнішого використання ресурсів підприємства чи установи та збільшення прибутковості виробництва, отримання конкурентних переваг на ринку товарів.

Як відомо, результатом інноваційної діяльності є інновація, яка знайшла своє місце на ринку і дає комерційний та інші види ефектів. Згідно з Законом України «Про інноваційну діяльність» інновації — це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [8].

За характером суспільних цілей розрізняють такі види інновацій:

- а) економічні, що орієнтовані на прибуток;
- б) економічні, не орієнтовані на прибуток;
- в) спеціальні.

Інноваціям притаманна циклічність, яка виникає завдяки багатократному оберненому зв'язку, що вмонтований в механізм інноваційного процесу. Інновації мають свої стадії циклічного розвитку: впровадження, зростання, зрілість, занепад. Також вони являють собою розчленований процес, тобто в економічному сенсі розпадаються на окремі ланки, які відрізняються одна від одної і матеріалізуються у вигляді функціональних організаційних одиниць, що відокремлюються в результаті поділу праці. Крім того, економічний та техніко-технологічний вплив інноваційного процесу втілюється у створенні нових продуктів.

На даний час впровадження інновацій в аграрну сферу відбувається дуже повільно: статистика свідчить, що лише майже 10% агроформувань застосовують новітні агротехнології світового рівня, а в переважній більшості на полях і фермах суб'єктів господарювання аграрного сектора економіки України домінують витратні технології – витрати пального на 1 га сільськогосподарських угідь перевищують аналогічні в розвинених країнах Заходу в 2-3 рази. Близько третини сільськогосподарських підприємств збиткові [3, с.4].

Слід зазначити, що великою проблемою запровадження інновацій в аграрну сферу є брак фінансування. В середньому на створення одного сорту чи гібриду сільськогосподарських культур в США витрачають щорічно 250 тис. дол., при цьому загальні витрати складають 1,5-2,5 млн. дол. В Росії селекція одного гібриду овочевих культур для захищеного ґрунту коштує 69 млн. руб., або 200-300 тис. дол. В Україні на здійснення науково-дослідної програми по овочів в умовах захищеного ґрунту виділяється біля 1 млн. грн., що в еквіваленті складає 125 тис. грн. Наведені показники рівня фінансування аграрної сфери яскраво свідчать про його недостатність в Україні, адже він нижчий ніж в Росії майже в 2 рази, і менший ніж в США в десятки разів [4].

Більше того, в Україні не лише не виділяється коштів на впровадження новітніх технологій, але й взагалі існує проблема відтворення технічної бази аграрного виробництва, адже до рівня технологічної потреби виробничого процесу аграрних підприємств необхідно інвестувати (за 10-12 років) понад 300 млрд. грн., що в нинішніх умовах є нереальним для товаровиробників [6, с. 10].

Цікаво, що за відтворювальною структурою інвестиції у сільському господарстві здійснюються переважно у технічне переоснащення та реконструкцію діючих підприємств, будівель, споруд (72,9%), а не у нове будівництво (24,9%). Причому робиться це переважно за рахунок коштів сільськогосподарських підприємств, тоді як за рахунок державного бюджету здійснюється лише 3,2% аграрних інвестицій (для порівняння: в окремих галузях державне фінансування досягає 85 %, а в цілому по економіці – 5,6%) [5, с. 60].

Також про недостатнє фінансування говорить той факт, що за розрахунками науковців аграрна сфера недоотримувала за останні роки значні суми коштів на фінансування наукових та науково-технологічних робіт, адже їх частка у валовій доданій вартості сільського господарства становила 0,65% [4]. Це призвело до вимивання найголовнішого чинника науково-технічного прогресу – висококваліфікованих

кадрів. Працівники, що втрачають мотивацію до праці, залишають наукові організації, і справа тут не лише в низькому рівні оплати праці. Брак устаткування і обладнання, дефіцит матеріалів, відсутність нормальних умов для проведення науково-дослідних робіт, соціальна невлаштованість тощо сприяють відтоку людського капіталу, що знецінює інноваційний потенціал всієї галузі аграрного виробництва.

Необхідно підкреслити той факт, що на сьогодні самі аграрні товаровиробники не в змозі самотужки вийти із кризової ситуації, що склалася, і тим більше здійснювати фінансування інноваційної діяльності. Тому важлива роль при цьому повинна відводитися державі, якій варто скоротити кількість пріоритетних напрямів економічного розвитку, при цьому акцент слід зробити на галузях з великим потенціалом розвитку, зокрема галузі сільського господарства. Так, враховуючи сприятливі природні умови нашої країни, у довгостроковій перспективі було б вигідно займатися сільським господарством із залученням сучасного наукового напрямку — біотехнології. Таким чином, ми могли б реалізувати наші переваги, привівши в порядок чорноземи, і залишити Європу в цій конкурентній боротьбі далеко позаду. Розробка і впровадження нових біотехнологій вже дозволили створити нові види високоякісних і високоурожайних сортів озимої пшениці, жита, кукурудзи, сої, деяких сортів плодкових і квіткових культур.

Також на рівні держави необхідно відкоригувати законодавчу базу у напрямі полегшення здійснення капіталовкладень у інноваційну діяльність підприємствами. Зокрема, це може бути прийняття змін до законодавчих актів щодо оподаткування, згідно з якими розмір бази оподаткування прибутку аграрних підприємств повинен зменшуватися на суму коштів, яка була ними спрямована безпосередньо на науково-технічну та інноваційну діяльність. Крім того, на державному рівні доцільно запровадити практику державного страхування можливих ризиків від інноваційної діяльності в аграрній сфері з наступним відшкодуванням інвесторам визначеної частки можливих фінансових втрат, викликаних неспроможністю інноваційних проектів.

Важливе місце в інноваційному забезпеченні підприємств аграрної сфери повинно займати інформаційне забезпечення, для чого необхідне створення в державі дорадницьких структур, які б надавали аграрним формуванням інформацію про стан наповнення ринкового середовища новачками. На основі таких даних товаровиробники зможуть визначати потребу в тому чи іншому виді наукової продукції, аналізувати наявність конкуренції і конкурентів на ринку, здійснювати оцінку вітчизняних та зарубіжних аналогів наукової продукції, яку створюють установи-організатори, а також прогнозувати наявність та можливість потенційних споживачів аграрної продукції.

Успішне здійснення інноваційної діяльності аграрних підприємств повинно передбачити і формування високого рівня людського капіталу, тобто залучення висококваліфікованих спеціалістів у галузь, а також підвищення якості наукових розробок у сфері застосування новітніх технологій аграрними товаровиробниками. Для цього необхідно нарощувати обсяги фінансового забезпечення науки та інноваційної діяльності як з державного бюджету, так і за рахунок збільшення надходжень до фонду власних коштів підприємств. Формування інтелектуального потенціалу, як сукупності високоосвічених професійних кадрів у сфері аграрного виробництва сприятиме збереженню наукового потенціалу та можливості реалізувати інноваційний продукт безпосередньо на виробництві.

Таким чином, інновації повинні відігравати вагомий роль на шляху до переходу аграрної сфери економіки на нову модель функціонування. Важливе місце при цьому відводиться державі, яка має регулювати ці процеси, надавати підтримку аграрним товаровиробникам та контролювати з метою уникнення правопорушень в аграрній сфері.

Висновки. З початку аграрної реформи в Україні не приділялася належна увага техніко-технологічній оснащеності аграрних підприємств, що поряд з іншими об'єктивними чинниками призвело до глибокого занепаду галузь. Інновації не стали фактором зростання аграрного виробництва, адже інноваційний характер розвитку потребує стартового капіталу. При цьому власні ресурси аграріїв є дуже обмеженими, а обсяги бюджетного фінансування не відповідають загальноприйнятим тенденціям. Недостатній рівень фінансування аграрного сектору економіки став суттєвою загрозою інноваційного процесу. Крім того, вимивання наукових кадрів із аграрної сфери погіршило ситуацію із впровадженням новітніх технологій у виробничий процес аграрних товаровиробників.

Для того, щоб покращити ситуацію щодо запровадження інновацій в аграрну сферу, потрібне державне втручання. Реалізація державної політики щодо поліпшення соціально-економічного стану в аграрній сфері країни на базі інноваційної моделі розвитку повинні здійснюватися на основі довгострокових механізмів та інструментів державної політики, які б стимулювали підвищення інноваційної активності аграрних підприємств.

Реалізація інноваційної діяльності в аграрній сфері повинна радикально прискорити науково-технічний прогрес і на цій основі — сприяти зниженню витрат на одиницю сільськогосподарської продукції і продовольства та підвищити конкурентоспроможність аграрних товаровиробників на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Література

1. Бабенко В. А. Інвестиційний чинник інноваційного розвитку агропромислового виробництва

[Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Chem_Biol/AVPCh/En/.../Babenko%20V.A..pdf

2. Економіка і організація інноваційної діяльності : [підручник] / [Волков О. І., Денисенко М. П., Гречан А. П. та ін.] ; під ред. О. І. Волкова, М. П. Денисенка. – К. : ВЦ «Професіонал», 2004. – 960 с.
3. Зубець М. В. Інноваційно-випереджувальна модель якісного розвитку агропромислового виробництва / М. В. Зубець, П. Т. Саблук, С. О. Тивончук // Економіка АПК. – 2008. – № 12. – С. 3–8.
4. Коденська М. Ю. Інноваційний продукт аграрно-економічної науки, його оцінка та інвестиційне забезпечення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vkhnu_ekon/2009.../11_02.pdf
5. Лупенко Ю. А. Інвестування розвитку сільського господарства / Ю. О. Лупенко, Є. І. Лупенко // Економіка АПК. – 2008. – № 12. – С. 59–62.
6. Мельник Ю. Ф. Агропромислове виробництво України: уроки 2008 року і шляхи забезпечення інноваційного розвитку / Ю. Ф. Мельник, П. Т. Саблук // Економіка АПК. – 2009. – № 1. – С. 3–15.
7. Покотилова В. І. Інноваційний розвиток аграрного сектора в умовах НТР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/2009_03_05/1_pokotilova.htm
8. Про інноваційну діяльність : закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=40-15>
9. Сирцева С. В. Інноваційний потенціал як складова економічного потенціалу сільсько-господарського підприємства / С. В. Сирцева // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2008. – № 4 (47). – С. 115–121.
10. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004–2015 роки) «Шляхом європейської інтеграції» / [авт. кол. : А. С. Гальчицький, В. М. Геєць та ін.] ; Нац. Ін-т стратег. досліджень, Ін-т. екон. прогнозування НАН України, Мін-во економіки та з питань європ. інтеграції України. – К. : ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.

Надійшла 03.03.2011

УДК 658.589

С. М. ТАРАНЕНКО

Хмельницький національний університет

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НА УКРАЇНСЬКИХ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Визначено сучасний стан, проблеми та умови розвитку стратегічного управління на промислових підприємствах України.

Determination current situation, problems and conditions of development strategical management in industrial factory of Ukraine.

Ключові слова: стратегічне управління, проблеми запровадження стратегії, перспективи розвитку стратегічного управління, вибір стратегії.

Діючи в умовах нестабільного середовища ринкової економіки, промислові підприємства України можуть досягти успіху в бізнесі тільки тоді, коли їм вдасться передбачати зміни і відповідно вживати запобіжні адаптивні заходи щодо них. Забезпечення стабільної ефективної діяльності підприємств у довготривалому періоді в умовах постійного ускладнення і нестабільності зовнішнього середовища їх функціонування висуває на перший план вимогу пошуку нових підходів до управління вітчизняним підприємством як суб'єктом господарювання. На сьогодні в світовій практиці таким підходом є стратегічний менеджмент – управлінський процес створення та підтримки стратегічної відповідності між цілями підприємства, його потенціалом і можливостями у зовнішньому середовищі.

На жаль, в Україні теорія і практика стратегічного управління не знайшли широкого поширення. Більшість керівників не вбачають потреби необхідності у виробленні довгострокових стратегій, помилково вважаючи, що в сучасних динамічних умовах неможливо вирішувати перспективні питання розвитку. Хоча саме стратегічне управління є найважливішим засобом забезпечення успішного виживання підприємства в агресивному динамічному конкурентному середовищі, засобом його адаптації до змін в ньому. Відсутність орієнтирів, місії і цільової спрямованості розвитку підприємства, можливості розпізнання впливу його зовнішнього оточення й адекватної реакції на нього, а також здатності адаптуватися чи навіть активно впливати на це середовище, на жаль, робить більшість українських підприємств безпомічними сьогодні і безперспективними на майбутнє.

У випадку застосування стратегічного управління на підприємстві, в кожен даний момент буде фіксуватися інформація про те, що підприємство повинно робити в даний час, щоб досягти бажаної мети у майбутньому, виходячи при цьому з того, що оточення й умови функціонування підприємства будуть змінюватися. При цьому слід мати на увазі, що вибір стратегії і її виконання є основними частинами